

XII skyrius

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

1 poskyris. Seimas kaip atstovaujamoji valstybės valdžios institucija

2 poskyris. Seimo nario teisinis statusas

3 poskyris. Seimo struktūra

4 poskyris. Seimo kompetencija. Apkalta kaip parlamentinė procedūra

1. Šiame vadovėlio skyriuje nagrinėjama Lietuvos Respublikos Seimo – įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos – teisinė padėtis.

2. Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, Seimas yra atstovaujamoji valstybės valdžios institucija, kurią sudaro Tautos atstovai – 141 Seimo narys – renkami ketveriems metams vadovaujantis lygia, tiesiogine rinkimų teise, slaptai balsuojant.

3. Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, Seimas leidžia įstatymus, prižiūri Vyriausybės veiklą, tvirtina biudžetą ir prižiūri jo vykdymą, sprendžia kitus Konstitucijoje numatytus klausimus. Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas; jis turi įstatymo galią.

1 poskyris

SEIMAS KAIP ATSTOVAUJAMOJI VALSTYBĖS VALDŽIOS INSTITUCIJA

1.1. Lietuvos Seimo istorinė raida

1.2. Seimas – atstovaujamoji valstybės valdžios institucija

1.3. Seimo rinkimų tvarka. Pirmalaikiai Seimo rinkimai

1.1. Lietuvos Seimo istorinė raida

Lietuvos Seimo istorija prasideda nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės epochos. Tai buvo valstybės valdžios institucija. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje Seimas rinkosi į suvažiavimus (sesijas), kurias šaukė Didysis Kunigaikštis, o per tarpvaldį – Ponų Taryba. Lietuvos Statutas (1566 m.) išplėtė Seimo kompetenciją. Seimas tapo aukščiausiąja įstatymų leidybos ir valstybės valdžios institucija, kurią sudarė Didysis Kunigaikštis, Ponų Tarybos nariai bei kunigaikščiai ir apskrityse išrinkti bajorų atstovai. Po Liublino unijos (1569 m.) atsiradus jungtinei Lietuvos ir Lenkijos valstybei, atskiri valstybių seimai buvo panaikinti ir sukurtas bendras Seimas. Tokia padėtis išliko iki jungtinės Lenkijos–Lietuvos valstybės žlugimo (1795 m.).

1918 m. vasario 16 d. Lietuvos Tarybos nepriklausomybės paskelbimo akte buvo skelbiama, kad Lietuvos valstybės pamatus ir jos santykius su kitomis valstybėmis privalo galutinai nustatyti kiek galima greičiau sušauktas Steigiamasis Seimas. 1920 m. balandžio mėnesį Lietuvoje buvo išrinkta atstovaujamoji institucija (Steigiamasis Seimas), kuri po ilgo istorinio laikotarpio turėjo visos Lietuvos tautos mandatą. Vienas svarbiausių Steigiamojo Seimo priimtų teisės aktų buvo 1922 m. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Pagal šią Konstituciją Seimas buvo vienerių rūmų, ir buvo renkamas trejų metų laikotarpiui. Parlamentinė respublika – tai Lietuvos valdymo forma, kuri buvo įtvirtinta 1922 m. Konstitucijoje. Todėl Seimas ne tik leido įstatymus, bet ir rinko Respublikos Prezidentą bei kontroliavo Ministrų kabinetą. Pastarasis negalėjo veikti neturėdamas Seimo pasitikėjimo.

Pirmasis Lietuvos Respublikos Seimas buvo išrinktas 1922 m. spalio mėnesį, antrasis 1923 m. gegužės mėnesį¹. 1926 m. gegužės mėnesį išrinktas trečiasis Seimas buvo paskutinysis, išrinktas vadovaujantis 1922 m. Konstitucija. 1927 m. gruodžio 17 d. prasidėję politiniai ir teisiniai pasikeitimai siaurino Seimo kaip atstovaujamosios institucijos reikšmę. Ketvirtasis Lietuvos Respublikos Seimas buvo išrinktas 1936 m., galiojant naujai 1928 m. Konstitucijai. 1938 m. Konstitucija iš esmės nepakeitė Seimo įgaliojimų (lyginant su 1928 m. Konstitucija), paversdama jį labiau reprezentaciniu, patariamuoju.

1991 kovo 11 d. Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas – atstčiusi Lietuvos nepriklausomybę priėmė Laikinąjį Pagrindinį Įstatymą (Konstitucija), pagal kurio 78 str. 1 d. aukščiausiuoju Lietuvos Respublikos valstybės valdžios organu (sąvoka „organas“ buvo vartojama Laiki-

¹ Steigiamasis Seimas yra nenumeruojamas, todėl 1922 m. spalio mėnesį išrinktas Seimas pradeda Lietuvos Respublikos Seimų numeraciją.

najame Pagrindiniame Įstatyme) buvo Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba. Ši atstovaujamoji institucija turėjo plačius įgaliojimus skiriant ir kontroliuojant vykdomąją valdžią. Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo – įgaliojimų apimtys, veiklos praktika suteikia galimybę tuo metu egzistavusią valdymo formą vertinti kaip artimą „susirinkimo valdymo sistemai“. Joje valstybės valdžios centras yra atstovaujamoji institucija, iš esmės nukreipianti tam tikra linkme visą valstybės struktūrų veiklą. To meto Lietuvos valdymo sistemą vadinti parlamentine respublika, kai šalies Konstitucijoje – Laikinajame Pagrindiniame Įstatyme – nebuvo įtvirtinta visų valdžios padalijimo elementų, būtų netikslu. Pastebėtina, kad Lietuvos Respublikos „Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas“ atsirado jau pasibaigus įgaliojimams. 1990–1992 m. atstovaujamoji institucija vadinosi Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba. Tačiau Lietuvos Respublikos Seimas, įvertinęs Aukščiausiosios Tarybos veiklos turinį, nusprendė, kad pavadinimas „Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas“ tiksliau išreiškia šios institucijos veiklos kryptis.

1992 m. spalio m. 25 d. Lietuvos Respublikos piliečiai referendume pritarė naujai valstybės Konstitucijai. Pagal šios, 1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucijos, reikalavimus buvo išrinkti trys (1992 m., 1996 m., 2000 m.) Seimai.

1.2. Seimas – atstovaujamoji valstybės valdžios institucija

Lietuvos Respublikos Konstitucija numato, jog Seimas yra viena iš institucijų, vykdančių valstybės valdžią. Seimo įgaliojimams Konstitucijoje yra skirtas V skirsnis. Tai savarankiška valdžių padalijimo doktrinos požiūriu institucija. Parlamento kaip valdžios institucijos nepriklausomumas yra demokratijos garantija. Todėl Lietuvos parlamentas – vienintelė institucija, turinti įgaliojimus įstatymams kurti. Parlamentas nepavaldus jokiai vykdomosios valdžios kontrolei. Parlamentas pats nustato savo vidaus struktūrą ir veiklos procedūrą. Svarbu tai, kad niekas negali kištis į Seimo svarbiausią teisę – kurti įstatymus – aukščiausios juridinės galios norminius aktus. Tuo pasireiškia akivaizdus parlamento išskirtinumas.

Tačiau Seimui priskirti įstatymų leidybos įgaliojimai nėra absoliutūs. Pirmiausia Seimas yra saistomas Konstitucijos. Be to, šie įgaliojimai yra ribojami tokio instituto kaip referendumas. Dalį Lietuvos Respublikos Konstitucijos normų galima keisti tik referendumu. Taip pat Konstitucinis Teismas turi galimybę pripažinti Seimo priimtą įstatymą prieštaraujančiu Konstitucijai. Respublikos Prezidentas naudojasi veto teise bei turi įgaliojimus, esant Konstitucijoje numatytoms aplinkybėms, paskelbti

pirmalaikius Seimo rinkimus. Šie apribojimai pasireiškia kaip valdžių padalijimą garantuojančio „*stabdžių ir atsvarų*” mechanizmo dalis.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 str. skelbia, jog „Seimą sudaro Tautos atstovai...”. Tad parlamentas, vykdydamas Konstitucijos suteiktus įgaliojimus, vykdo ir Tautos atstovaujamąją funkciją. Kaip atstovaujamoji institucija Seimas tampa Tautos (visų piliečių) valios ir interesų reiškėju. Tautos atstovavimas garantuojamas demokratinės rinkimų sistemos ir principų. Tautos atstovavimo nereikėtų suprasti tiesiogiai, jog nuo išrinkimo momento Seimo nariai nustoja būti savo rinkėjų atstovai, o tampa Tautos atstovais. Tačiau esant prieštaravimui tarp rinkėjų ir Tautos (nacionalinių) interesų, parlamento narys prioritetu turėtų suprasti pastaruosius. Todėl tokia doktrina griežtai nereikalauja iš parlamento nario vykdyti priešrinkiminius pažadus ir nenumato deputatų atšaukimo mechanizmo. Išrinktas Seimo narys yra laisvas balsuodamas bet kuriuo klausimu. Laisvo mandato esmė – Tautos atstovo laisvė įgyvendinti jam suteiktas teises ir pareigas nevaržant šios laisvės rinkėjų priesakais, jį iškėlusią partiją ar organizacijų politiniais reikalavimais, nepripažįstant teisės atšaukti Seimo narį. Kiekvienas Seimo narys atstovauja visai Tautai, taigi visi parlamento nariai yra Tautos atstovybė. Seimo narių teisių negalima diferencijuoti, negalima jiems nustatyti nevienodų galimybių dalyvauti Seimo darbe. Ne tuo yra pažeidžiamas esminis atstovaujamosios institucijos principas – parlamento narių lygybė – vadinasi, tokiu atveju nebūtų galimybių Seime atstovauti visai Tautai, reikšti jos interesus (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1993 m. lapkričio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto II dalies 5 skirsnio 25 str. atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai”).

1.3. Seimo rinkimų tvarka. Pirmalaikiai Seimo rinkimai

Lietuvos Respublikos Seimą sudaro 141 Seimo narys. Nariai renkami ketveriems metams vadovaujantis visuotine, lygia, tiesiogine rinkimų teise ir slaptu balsavimu. Seimas laikomas išrinktu, kai išrinkta ne mažiau kaip 3/5 Seimo narių. Lietuvoje Seimo rinkimų įstatymas numato mišrią rinkimų sistemą. Vienmandatėse rinkimų apygardose (atsižvelgiant į administracinę teritorinę Lietuvos Respublikos padalijimą ir gyventojų skaičių) mažoritarinės rinkimų sistemos pagrindu išrenkamas 71 Seimo narys, o proporcinės – likusieji 70 parlamento narių.

Rinkimus rengia trijų pakopų rinkimų komisijų sistema: Vyriausioji rinkimų komisija, Apygardų rinkimų komisijos ir Apylinkių rinkimų komisijos. Dvi pastarosios komisijos skiriamos tik rinkimų laikotarpiui. Įstatyme yra numatytas demokratinis rinkimų komisijų sudarymo princi-

pas. Visos politinės partijos ir visuomeniniai politiniai judėjimai, dalyvaujantys rinkimuose, turi teisę būti vienodai atstovaujami visų pakopų rinkimų komisijose. Vienmandatėse ir daugiamandatėse rinkimų apygardose kandidatus į Seimo narius turi teisę kelti visos politinės partijos, įregistruotos įstatymų numatyta tvarka. Daugiamandatėje rinkimų apygardoje politinėms partijoms, visuomeniniams politiniams judėjimams bei koalicijoms reikia pateikti sąrašus, kuriuose turi būti įrašyta ne mažiau kaip 20 kandidatų. Tuo pačiu metu šie asmenys gali kelti savo kandidatūras vienmandatėse rinkimų apygardose. Likus ne mažiau kaip 30 dienų iki rinkimų, Vyriausioji rinkimų komisija paskelbia vienmandatėse apygardose iškeltų kandidatų pavardes, taip pat rinkimuose dalyvaujančių partijų, visuomeninių politinių judėjimų bei koalicijų sąrašus. Įstatymas numato griežtus elgesio reikalavimus partijoms ir kitoms institucijoms rinkimų kampanijos metu. Kadangi Seimo rinkimų įstatymas numato mišrią rinkimų sistemą, tai kiekvienas rinkėjas gauna du biuletenius: vienmandatės ir daugiamandatės. Siekiant sudaryti galimybes didesniai piliečių skaičiui realizuoti pilietinę teisę, Seimo rinkimų įstatymas numato galimybę balsuoti paštu.

Nustatant Seimo rinkimų rezultatus vienmandatėse apygardose, rinkimai laikomi įvykusiais, jeigu juose dalyvavo daugiau nei 40 proc. rinkėjų, įrašytų į tos apygardos rinkėjų sąrašus. Išrinktu laikomas kandidatas, gavęs daugiau nei pusę dalyvavusių rinkėjų balsų. Jeigu vienmandatėje apygardoje nė vienas iš kandidatų negavo visų rinkėjų daugumos balsų, ne vėliau kaip per dvi savaites turi būti rengiamas pakartotinis; jame dalyvauja du daugiausia balsų gavę kandidatai. Daugiamandatėje apygardoje rinkimai laikomi įvykusiais, jeigu juose dalyvavo daugiau nei 25 proc. visų rinkėjų. Seimo rinkimų įstatymas numato užtvėriamąjį barjerą. Tik partijos, surinkusios daugiau nei 5 proc., o koalicijos – 7 proc. rinkėjų balsų, gali dalyvauti mandatų dalybose. Užtvėriamuoju barjeru siekiama darbingo parlamento eliminuojant smulkias partijas. Kvota (balsų skaičius vienam mandatui gauti) apskaičiuojama: daugiamandatėje apygardoje surinktus rinkėjų balsus (už mandatų paskirstyme dalyvaujančius sąrašus) padalijus iš 70 (viso deputatų skaičiaus, renkamo daugiamandatėje apygardoje). Taikant kvotų metodą, mandatai paskirstomi proporcingai partijų ar koalicijų gautų balsų skaičiui.

Seimo nariu gali būti renkamas Lietuvos Respublikos pilietis, kuris nesusijęs priesaika ar pasižadėjimu su užsienio valstybe ir rinkimų dieną yra ne jaunesnis kaip 25 metų bei nuolat gyvena Lietuvoje. Seimo nariais negali būti renkami asmenys, nebaigę atlikti bausmės pagal teismo paskirtą nuosprendį, taip pat asmenys, teismo pripažinti neveiksniais.

Eiliniai Seimo rinkimai rengiami ne anksčiau kaip prieš du mėnesius ir ne vėliau kaip prieš mėnesį iki pasibaigiant Seimo narių įgaliojimams.

Eilinius Seimo rinkimus skelbia Respublikos Prezidentas.

Pirmalaikiai Seimo rinkimai gali būti skelbiami Seimo nutarimu, priimtu ne mažiau kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma. Taip pat pirmalaikius Seimo rinkimus gali skelbti ir Respublikos Prezidentas Konstitucijos numatytais atvejais (žr. Respublikos Prezidento įgaliojimai).

2 poskyris

SEIMO NARIO TEISINIS STATUSAS

2.1. Seimo nario įgaliojimų įgijimas ir pasibaigimas

2.2. Seimo nario teisės ir pareigos

2.3. Seimo nario veiklos garantijos

2.1. Seimo nario įgaliojimų įgijimas ir pasibaigimas

Seimo nariu gali būti išrinktas Lietuvos Respublikos pilietis, ne jaunesnis kaip 25 metų, nuolat gyvenantis Lietuvoje. Seimo narių įgaliojimų laikas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai naujai išrinktas Seimas susirenka į pirmąjį posėdį. Nuo šio posėdžio pradžios baigiasi anksčiau išrinktų Seimo narių įgaliojimų laikas. Pažymėtina tai, kad išrinktas Seimo narys visas Tautos atstovo teises įgyja tik po to, kai Seimo posėdyje prisiekia būti ištikimas Lietuvos Respublikai. Priesaika yra asmens iškilmingas bei tvirtas pasižadėjimas prisiimti jį saistančias pareigas ir jas vykdyti arba pažadas sakyti tiesą, paprastai kreipiantis ir į Dievą. Tarp priesaikos ir pasižadėjimo nedaroma esminių skirtumų, tos sąvokos traktuojamos kaip beveik vienareikšmės. Tiesa, tam tikrų skirtumų galima aptikti, jeigu kreipsime dėmesį į formos dalykus. Antai priesaika yra apibūdinama kaip iškilmingas ir tvirtas pasižadėjimas. Seimo rinkimų įstatymo 38 str. 4 d. ginčijama nuostata išdėstyta taip: „Asmenys, kurie yra davę kitų valstybių piliečio priesaiką, turi raštu jos atsisakyti ir nurodyti anketoje, kaip ir kada jie tai padarė”. Cituota nuostata yra skirta šiai Konstitucijos 56 str. 1 d. normai sukonkretinti: „Seimo nariu gali būti renkamas Lietuvos Respublikos pilietis, kuris nesusijęs priesaika ar pasižadėjimu užsienio valstybei [...]” (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 38 straipsnio 4 dalies ir Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 36 straipsnio 4 dalies atitikimo

Lietuvos Respublikos Konstitucijai”).

Neprisiekęs Seimo narys neturi šio statuto antrame skirsnyje nustatytų teisių, nesinaudoja šio statuto trečiame skirsnyje numatytu veiklos aprūpinimu bei garantijomis ir negauna Seimo nario atlyginimo. Seimo narys, eidamas pareigas, vadovaujasi Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomas jokių mandatų. Taigi Seimo narys, nors ir priklausydamas politinei frakcijai, neprivalo balsuoti prieš savo valią.

Nuo naujai išrinkto Seimo pirmojo posėdžio pradžios baigiasi buvusio Seimo narių įgaliojimai.

Seimo nario įgaliojimai nutrūksta, kai:

- 1) pasibaigia įgaliojimų laikas arba susirenka į pirmąjį posėdį pirma-laikiuose rinkimuose išrinktas Seimas;
- 2) jis miršta;
- 3) jis atsistatydina raštišku pareiškimu;
- 4) teismas pripažįsta jį neveiksniu;
- 5) Seimas panaikina jo mandatą apkaltos proceso tvarka;
- 6) rinkimai pripažįstami negaliojančiais arba šiurkščiai pažeidžiamas Seimo rinkimų įstatymas;
- 7) jis pereina dirbti arba per 3 mėnesius neatsisako darbo, nesuderinamo su šio statuto 6 str. reikalavimais;
- 8) jis netenka Lietuvos Respublikos pilietybės.

2.2. Seimo nario teisės ir pareigos

Seimo narys turi teisę Seimo statuto nustatyta tvarka:

- 1) balsuoti dėl visų svarstomų klausimų Seimo, komiteto ir komisijos, kurių narys jis yra, posėdžiuose;
- 2) rinkti ir būti išrinktas į bet kurias pareigas Seime;
- 3) dalyvauti diskusijoje visais svarstomais klausimais, žodžiu ir raštu pateikti pasiūlymus, pastabas, pataisas;
- 4) perduoti posėdžio pirmininkui nepasakytos savo kalbos tekstą, kad šis būtų įrašytas į posėdžio stenogramą;
- 5) siūlyti Seimui svarstyti klausimus;
- 6) rengti ir teikti svarstyti Seimui įstatymų bei kitų teisės aktų projektus, taip pat teikti pasiūlymus dėl įstatymų, kurie turi būti svarstomi Seime;
- 7) Seimo posėdžiuose klausti pranešėjų ir papildomų pranešėjų;
- 8) daryti pareiškimus, sakyti replikas, kalbėti dėl balsavimo motyvų, teikti pasiūlymus dėl posėdžio vedimo tvarkos, procedūros;
- 9) tiesiogiai ar per padėjėją gauti užregistruotų įstatymų projektų,

įstatymų ir kitų Seimo priimtų aktų, Seimo Pirmininko, Seimo valdybos ir Seniūnų sueigos sprendimų ir jų projektų bei Vyriausybės rengiamų teisės aktų projektų, taip pat kitų valstybės valdžios ir valdymo institucijų priimtų nutarimų bei valstybės tarnybos pareigūnų teisės aktų kopijas;

10) dalyvauti visų Seimo komitetų ir komisijų posėdžiuose, taip pat Vyriausybės posėdžiuose, prireikus dalyvauti valstybės valdžios ir valdymo institucijų posėdžiuose, kuriuose svarstomi jo pateikti klausimai, taip pat, iš anksto pranešęs, stebėti kitus posėdžius, kuriuose svarstomi jį dominantys klausimai, išskyrus susijusius su valstybės paslaptimi, kurių svarstymo tvarką nustato įstatymai;

11) kreiptis su paklausimais į Vyriausybės narius, kitų valstybės institucijų vadovus, pateikti jiems, taip pat Seimo pareigūnams klausimų;

12) kartu su kitais Seimo nariais:

- a) teikti įstatymo projektą dėl Konstitucijos keitimo,
- b) inicijuoti apkaltą,
- c) pradėti nepasitikėjimo, interpeliacijos procedūras,
- d) šaukti neeilinę Seimo sesiją ir neeilinį posėdį,
- e) kreiptis į Konstitucinį Teismą,
- f) kitaip veikti pagal šio statuto nuostatas.

Seimo statuto 10 str. numato, kad parlamento nariai privalo dalyvauti Seimo posėdžiuose iš anksto numatytų balsavimų metu. Šios pareigos vykdymą kontroliuoja Etikos ir procedūrų komisija. Ji nedalyvavusiems numatytuose balsavimuose Seimo nariams įstatymo nustatyta tvarka gali sumažinti atitinkamo mėnesio atlyginimą. Etikos ir procedūrų komisijai nutarus, tokių Seimo narių pavardės gali būti skelbiamos spaudoje.

Be to, kiekvienas Seimo narys, išskyrus tuos, kurie išrinkti į Seimo valdybą, privalo būti kurio nors komiteto narys. Seimo narys turi nuolat susitikinėti su rinkėjais. Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis valstybės įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse. Lietuvoje realizuotas valdžių padalijimo principas numato, jog Seimo narys gali būti skiriamas Ministru Pirmininku ar ministru. Tačiau Seimo nario pareigos, išskyrus jo pareigas Seime, nesuderinamos su jokiais kitomis pareigomis valstybės įstaigose ir organizacijose, taip pat su darbu verslo, komercijos bei kitose privačiose įstaigose ar įmonėse. Savo įgaliojimų metu Seimo narys atleidžiamas nuo pareigos atlikti krašto apsaugos tarnybą.

2.3. Seimo nario veiklos garantijos

Seimo nariui nekliudomai realizuoti jam suteiktus įgaliojimus Seimo

statute numatytos garantijos. Seimo narys turi teisę nekliudomai lankytis visose įmonėse, įstaigose ir organizacijose. Už Seimo nario teisėtą reikalavimų nevykdymą kaltam pareigūnui įstatymų numatyta tvarka gali būti skiriama drausminė nuobauda, jis gali būti atleistas iš pareigų.

Seimo nario asmuo neliečiamas. Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip varžoma jo laisvė, išskyrus atvejus, kai jis užtinkamas nusikaltimo vietoje. Seimo narys, eidamas pareigas, vadovaujasi Konstitucija, valstybės interesais, savo sąžine ir negali būti varžomas jokių mandatų.

Be *imuniteto*, Seimo narys naudoja *indemnitetą* teise. Vadinasi, Seimo narys negali būti persekiojamas už balsavimą ar kalbas Seime. Tačiau už asmens įžeidimą ar šmeižtą jis gali būti traukiamas atsakomybėn bendra tvarka. Kaip jau buvo minėta, Seimo nario mandatą panaikinti galima tik apkaltos proceso tvarka. Tai sudėtinga procedūra, numatanti išskirtines Seimo nario veiklos garantijas, kurių kitų šalių parlamentų nariai neturi.

3 poskyris

SEIMO STRUKTŪRA

3.1. Seimo struktūriniai padaliniai

3.2. Seimo Pirmininkas

3.3. Seimo valdyba

3.4. Seimo komitetai ir komisijos

3.5. Seniūnų sueiga

3.6. Seimo kancleris

3.7. Seimo frakcijos

3.1. Seimo struktūriniai padaliniai

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 76 str. nustatyta, kad Seimo struktūrą ir darbo tvarką nustato Seimo statutas. Vadinasi, Seimui suteikta teisė pačiam nustatyti savo struktūrą ir darbo tvarką. Atsižvelgiant į Seimo kaip įstatymų leidybos valdžios konstitucinį statusą turinčios institucijos tikslus, turi būti sukurta tokia Seimo struktūra ir demokratiniiais principais pagrįsta darbo tvarka, kad šalyje esant bet kokiai situacijai, Tautos atstovybė galėtų konstruktyviai, efektyviai ir nepertraukiamai

įgyvendinti aukščiausiąją suverenią Tautos galią (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 24 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto II dalies 9, 9(3), 9(6), 10 ir 10(1) straipsnių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai”).

Parlamento darbui ir posėdžiams vadovauja *Seimo Pirmininkas* ir jo pavaduotojai, kurių negali būti daugiau kaip penki. Įstatymų projektams nagrinėti ir kitiems Konstitucijoje numatytiems dokumentams rengti Seimas iš savo narių sudaro *komitetus*. Nenuolatinio aktualumo klausimams spręsti Seimas iš savo narių gali sudaryti *komisijas*. Politinės partijos ir organizacijos savo politinėms pažiūroms reikšti ir tikslams įgyvendinti gali sudaryti Seimo narių *frakcijas*, vadovaujamas seniūnų. Tarp frakcijų bei kitiems ryšiams palaikyti veikia *Seniūnų sueiga*. Seimo organizaciniam darbui garantuoti yra sudaroma *Seimo valdyba*.

Seimo statute įvardyti parlamento struktūriniai padaliniai turi užtikrinti darnią institucijos veiklą. Todėl rekomenduotina susipažinti su minėtų Seimo struktūrinių padalinių veiklos galimybėmis.

3.2. Seimo Pirmininkas

Tai parlamento vadovas, turintis tik šiai pareigybei būdingų įgaliojimų. Seimo narys, išrinktas Seimo Pirmininku arba laikinai einantis jo pareigas, turi sustabdyti savo veiklą Seimo narių frakcijoje. Šiuo reikalamu norima pabrėžti, jog asmuo, vykdydamas Seimo Pirmininko pareigas, turi vadovauti visam parlamentui, o ne daliai. Seimo Pirmininko įgaliojimai yra numatyti Seimo statuto 29 str.:

- 1) vadovauja Seimo darbui ir atstovauja Seimui;
- 2) per 10 dienų nuo priėmimo patvirtina parašu Seimo priimto įstatymo teksto autentiškumą ir perduoda jį Respublikos Prezidentui pasirašyti, per 10 dienų pasirašo Seimo statutą ir jo pakeitimus; per 3 dienas pasirašo įstatymus, kurių Respublikos Prezidentas per 10 dienų po įteikimo nepasirašo ir negrąžina Seimui pakartotinai svarstyti, bei juos oficialiai paskelbia;
- 3) per 10 dienų nuo priėmimo pasirašo Seimo nutarimus bei kitus Seimo priimtus aktus;
- 4) per 24 valandas pasirašo Seimo posėdžių protokolus, taip pat Seimo valdybos sprendimus, jeigu pats jiems pirmininkauja;
- 5) laikinai eina Respublikos Prezidento pareigas arba laikinai pavaduoja Respublikos Prezidentą Konstitucijos 89 str. numatytais atvejais;
- 6) teikia Seimo Pirmininko pavaduotojų kandidatūras Seimui;
- 7) Konstitucijoje nustatyta tvarka teikia Seimui skirti Konstitucinio Teismo teisėjų kandidatūras;

8) teikia Seimui skirti ir atleisti Seimo kontrolierių ir Seimo kontrolierių įstaigos vadovo kandidatūras;

9) Konstitucijos ir įstatymų numatytais atvejais teikia Seimui skirti ir atleisti valstybės institucijų vadovų ir jų pavaduotojų kandidatūras;

10) pirmininkauja Seimo ir Seimo valdybos posėdžiams arba paveda tai atlikti vienam iš savo pavaduotojų;

11) teikia Seniūnų sueigai sesijos darbų programos ir savaitės bei dienos posėdžių darbotvarkių projektus arba paveda tai atlikti vienam iš savo pavaduotojų;

12) teikia Seimo valdybos posėdžių darbotvarkės projektą arba paveda tai atlikti vienam iš savo pavaduotojų;

13) vykdo kitus šiame Statute numatytus įgaliojimus.

Vykdydamas savo įgaliojimus, Seimo Pirmininkas leidžia potvarkius. Seimo Pirmininkas, o kai jo nėra, Pirmininko pavaduotojas, jeigu pats nepirmininkauja posėdžiui, bet kuriuo svarstomu klausimu gali be eilės Seimo posėdžiuose išsakyti savo arba Seimo valdybos nuomonę. Seimo sesijos metu Seimo Pirmininkas, jo pavaduotojai ne rečiau kaip kartą per mėnesį atsako į Seimo narių iš anksto raštu pateiktus klausimus dėl savo veiklos. Seimo Pirmininko teikimu Seimas vieną iš Seimo Pirmininko pavaduotojų paskiria Seimo Pirmininko pirmuoju pavaduotoju. Seimo statutas numato tokius Seimo Pirmininko pavaduotojų įgaliojimus:

1. Seimo Pirmininko pavaduotojai atlieka Seimo Pirmininko jiems pavestas funkcijas.
2. Seimo Pirmininko pavaduotojai per 24 valandas pasirašo Seimo posėdžių protokolus, taip pat Seimo valdybos sprendimus, jeigu jie Seimo Pirmininko pavedimu vadovavo šioms posėdžiams.
3. Seimo Pirmininką, laikinai išvykusį arba susirgusį ir dėl to laikinai negalintį eiti savo pareigų, tuo metu pavaduoja Seimo Pirmininko pirmasis pavaduotojas arba Seimo pavedimu – kitas pavaduotojas.
4. Jeigu Konstitucijos 89 str. numatytais atvejais Seimo Pirmininkas laikinai eina Respublikos Prezidento pareigas ir netenka savo įgaliojimų Seime, Seimo Pirmininko pareigas Seimo pavedimu laikinai eina jo pavaduotojas.
5. Nutarimą pavesti laikinai eiti Seimo Pirmininko pareigas arba jį pavaduoti (išankstinį arba konkrečiu atveju) Seimas priima Seimo Pirmininko teikimu.

3.3. Seimo valdyba

Seime veikia Seimo valdyba, kurios pagrindinis uždavinys – spręsti organizacinius Seimo darbo klausimus ir teikti patarimus Seimo Pirmi-

ninkui, kai jis to prašo. Seimo valdyba sudaroma iš Seimo Pirmininko, jo pavaduotojų ir Seimo opozicijos lyderio. Seimo valdybos sudėtį nutarimu tvirtina Seimas. Seimo statuto 32 str. numato, jog Seimo valdyba:

- 1) skirsto valstybės biudžeto įstatymo nustatytas Seimo lėšas, svarsto ir tvirtina Seimo išlaidų sąmatas;
- 2) komitetų teikimu svarsto ir siunčia į komandiruotes Seimo narius su raštiškomis Seimo, valdybos, komitetų užduotimis; tvirtina komandiruočių ataskaitas;
- 3) komitetų ar frakcijų teikimu svarsto ir pritaria Seimo narių išvykoms ne Seimo lėšomis sesijos metu;
- 4) prireikus apsvarsto Seimo sesijos darbų programos, savaitės bei dienos posėdžių darbotvarkių projektus ir teikia išvadas Seniūnų sueigai arba Seimui;
- 5) šaukia neeilinius Seimo posėdžius, nustato posėdžių laiką;
- 6) tvirtina preliminarų Seimo sesijos posėdžių grafiką;
- 7) prireikus nustato, kurioms institucijoms ar asmenims pagrindinis komitetas privalo nusiųsti įstatymo projektą išvadoms gauti;
- 8) prireikus priima nutarimą, kurį pagrindinį komitetą atleisti nuo šio Statuto 147 str. išdėstytų pagrindinio komiteto prievolių;
- 9) prireikus sudaro darbo grupes įstatymų projektams rengti ir Seimo bei valdybos pavedimams vykdyti;
- 10) padeda organizuoti bendrą komitetų darbą tais klausimais, kurie priklauso kelių komitetų kompetencijai;
- 11) tvirtina Seimo kanceliarijos struktūrą, sudaro Seimo kanceliarijos etatų sąrašą ir nustato atlyginimus;
- 12) tvirtina Seimo kanceliarijos nuostatus ir reglamentą;
- 13) sprendžia kitus Seimo darbo organizavimo klausimus, kurie pagal šį Statutą nepriskirti kitoms Seimo institucijoms ar pareigūnams.

Seimo valdybos posėdžius šaukia ir jiems vadovauja Seimo Pirmininkas arba jo įgaliotas Seimo Pirmininko pavaduotojas. Stebėtojais Seimo valdybos posėdžiuose gali dalyvauti kiti Seimo nariai, Respublikos Prezidento ir Vyriausybės nuolatiniai atstovai. Į Seimo valdybos posėdžius gali būti kviečiami ir kiti asmenys. Klausimus svarstyti valdybai gali teikti valdybos nariai, komitetai, komisijos, frakcijos ir Seimo kancleris. Svarstyti teikiami Seimo valdybos dokumentų projektai, pasirašyti iniciatorių, perduodami Seimo Pirmininkui ar jo įgaliotam Seimo Pirmininko pavaduotojui. Pastarieji, jais remdamiesi, parengia posėdžio darbotvarkę. Seimo valdybos sprendimai priimami atviru balsavimu paprasta posėdyje dalyvaujančių narių balsų dauguma, kai posėdyje dalyvauja ne mažiau kaip pusė valdybos narių. Jeigu balsai pasidalija po lygiai, priimamas tas sprendimas, už kurį balsavo Seimo Pirmininkas, o jei jo nėra, – posėdžiui pirmininkaujantis Seimo Pirmininko pavaduotojas. Seimo nariams per

komitetus ir frakcijas pranešama apie Seimo valdybos sprendimus ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo sprendimo priėmimo sesijos metu arba ne vėliau kaip per savaitę kitos sesijos pradžioje.

Komitetai ir frakcijos gali apskųsti Seimo valdybos sprendimus Seimui, jeigu manoma, kad jie pažeidžia ar riboja Seimo nario, frakcijos ar komiteto teises, kad priimti viršijant valdybai suteiktus įgaliojimus. Tokius skundus nagrinėja ir sprendžia Seimas išklausęs Etikos ir procedūrų komisijos išvadų.

3.4. Seimo komitetai ir komisijos

Įstatymų projektams nagrinėti bei kitiems Seimo kompetencijai Konstitucijos priskirtiems klausimams rengti Seimas pirmojoje sesijoje iš savo narių sudaro komitetus. Juose turi būti ne mažiau kaip 7 ir ne daugiau kaip 17 Seimo narių (išskyrus Europos reikalų komitetą) pagal proporcinį atstovavimo frakcijoms principą. Šis principas numato, jog didesnė Seimo frakcija turi teisę į proporcingai daugiau vietų kiekviename komitete. Tačiau tikslus kiekvieno komiteto narių skaičius nustatomas Seimo nutarimu. Europos reikalų komitetas sudaromas ne mažiau kaip iš 15 Seimo narių pagal proporcinį atstovavimo frakcijoms principą. Europos reikalų komiteto nariais gali būti Seimo nariai, dirbantys kituose komitetuose, taip pat Seimo valdybos nariai. Komitetų sudėtį ir komitetų narių pavaduotojų tvirtina Seimas, balsuodamas už visą komiteto narių ir jų pavaduotojų sąrašą. Tam tikroms veikloms kryptims komitetai gali sudaryti pakomitečius. Pakomitetį gali sudaryti ne mažiau kaip 5 nariai.

Seime yra sudaromi šie komitetai:

1. Aplinkos apsaugos;
2. Biudžeto ir finansų;
3. Ekonomikos;
4. Europos reikalų;
5. Kaimo reikalų;
6. Nacionalinio saugumo ir gynybos;
7. Socialinių reikalų ir darbo;
8. Sveikatos reikalų;
9. Švietimo, mokslo ir kultūros;
10. Teisės ir teisėtvarkos;
11. Užsienio reikalų;
12. Valstybės valdymo ir savivaldybių;
13. Žmogaus teisių.

Seimo komitetai yra atsakingi ir atskaitingi Seimui. Kiekvienos kitos eilinės sesijos pradžioje gali būti išklausoma komitetų darbo ataskaitų.

Komitetai privalo nustatyti laiku apsvarstyti ir pateikti išvadas dėl jiems svarstyti perduotų klausimų, atlikti kitas Seimo pavestas užduotis. Komitetai yra atsakingi, kad laiku būtų nustatytas tam tikrų įstatymų ir kitų teisės aktų reikalingumas, pagal jų veiklos kryptis ir kompetenciją inicijuotas jų rengimas ir užsakytos išsamios išvados dėl jų projektų. Seimo komitetai dirba pagal pasitvirtintus planus, suderintus su Seimo sesijos darbų programa. Šiuose planuose nurodomi atsakingi vykdytojai ir atlikimo terminai. Komitetų darbo planai ir posėdžių darbotvarkės paskelbiamos viešai. Komitetų veiklą koordinuoja Seimo Pirmininkas, Seimo valdyba pagal Seimo sesijų darbų programas ir komitetų darbo planus. Komitetai gali pasitvirtinti darbo tvarkos taisykles, neprieštaraujančias Seimo statutui. Svarstytiems klausimams parengti komitetai iš savo narių gali sudaryti parengiamąsias darbo grupes. Į jas gali būti įtraukti davę sutikimą kiti Seimo nariai, taip pat valstybės institucijų, partijų ir visuomeninių organizacijų atstovai, ekspertai bei mokslininkai. Lėšos tokių grupių ekspertams skiriamos pagal patvirtintą komiteto išlaidų sąmatą. Seimo statuto 49 str. apibrėžti Seimo komitetų įgaliojimai. Seimo komitetai įgalioti:

- 1) svarstyti įstatymų projektus, rengti išvadas ir nagrinėti klausimus, perduotus komitetui svarstyti;
- 2) savo iniciatyva arba Seimo pavedimu rengti įstatymų, kitų Seimo priimamų teisės aktų projektus, aptarti naujų įstatymų ar jų pataisų reikalingumą;
- 3) rengti ir teikti Seimui projektus dėl įstatymų derinimo, papildymo, prieštaravimų pašalinimo;
- 4) svarstyti Vyriausybės programą; savo iniciatyva arba Seimo pavedimu svarstyti Vyriausybės arba kitų valstybės institucijų veiklos programas pagal atskiras sritis ir teikti Seimui savo išvadas;
- 5) svarstyti savo kompetencijos ribose valstybės institucijų vadovų, kuriuos skiria Seimas arba kuriuos skiriant reikia Seimo pritarimo, ir jų pavaduotojų kandidatūras, taip pat tų pareigūnų atleidimo klausimus;
- 6) preliminariai svarstyti Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą bei biudžeto įvykdymo apyskaitą;
- 7) nagrinėti ir kontroliuoti einamųjų metų valstybės biudžeto lėšų naudojimo ekonominį efektyvumą; svarstyti ir teikti išvadas bei siūlymus dėl Vyriausybės pateikto kitų metų valstybės biudžeto projekto straipsnių ir programų, komiteto kompetencijai priskirtų klausimų, siekti racionalaus programų parinkimo ir asignavimų jam paskirstymo;
- 8) svarstyti siūlymus dėl ministerijų ir kitų valstybės institucijų steigimo ar panaikinimo;
- 9) atliekant parlamentinę kontrolę, išklausti ministerijų ir kitų vals-

tybės institucijų informacijas bei pranešimus dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų Seimo priimtų aktų vykdymo; savo iniciatyva arba Seimo pavedimu atlikti atskirų problemų parlamentinį tyrimą ir teikti Seimui savo išvadas; savo iniciatyva arba Seimo pavedimu svarstyti Seimui atskaitingų valstybės institucijų metų veiklos ataskaitas ir teikti Seimui savo išvadas;

10) nagrinėti rinkėjų bei visuomeninių organizacijų pasiūlymus;

11) sudaryti komiteto darbo planą, suderintą su Seimo sesijos darbų programa;

12) sudaryti komitetui skirtų lėšų išlaidų sąmatą;

13) dalyvauti tarpparlamentiniuose Seimo ryšiuose.

Tačiau komitetų priimti sprendimai valstybės institucijoms yra rekomendacinio pobūdžio, nors privalu į juos atsakyti. Seimo statute yra numatyta kiekvieno konkretaus komiteto veiklos kryptis.

Prireikus Seimas gali sudaryti laikinas tyrimo, kontrolės, revizijos, parengiamąsias, redakcines ir kitokias komisijas bet kuriam klausimui ištirti ir kitiems Seimo pavedimams atlikti. Sudarant laikinas komisijas, numatomas komisijos narių skaičius proporcinio atstovavimo frakcijoms pagrindu. Seimas tvirtina visą komisijos narių sąrašą. Be to, Seime yra sudaromos nuolatinės Etikos ir procedūrų, Administracinė bei Petijų komisijos.

3.5. Seniūnų sueiga

Seime veikia Seniūnų sueiga, į kurią įeina Seimo valdybos nariai ir frakcijų atstovai. Kiekviena frakcija į Seniūnų sueigą skiria po 1 atstovą nuo 10 frakcijos narių. Kiekviena frakcija papildomai skiria į Seniūnų sueigą po 1 atstovą nuo nevisos dešimties frakcijos narių, jeigu šią nevisą dešimtį sudaro daugiau negu 5 Seimo nariai. Frakcijos, kuriose nėra 10 narių, skiria į Seniūnų sueigą po 1 atstovą.

Pagrindinis Seniūnų sueigos uždavinys – svarstyti Seimo sesijos darbų programas bei posėdžių darbotvarkes ir pritarti joms, derinti Seimo komitetų ir frakcijų darbo organizavimo klausimus, teikti sprendimų šiais klausimais projektus Seimui bei valdybai, taip pat patarimus Seimo Pirmininkui.

Seimo seniūnų sueigos posėdžiai sesijos metu vyksta reguliariai tam paskirtu laiku. Neeiliniai Seniūnų sueigos posėdžiai šaukiami Seimo Pirmininko, Seimo valdybos, Seniūnų sueigos seniūno arba ne mažiau kaip 1/3 Seniūnų sueigos narių reikalavimu. Apie neeilinių posėdžių laiką ir jų darbotvarkę Seniūnų sueigos nariams turi būti pranešta ne vėliau kaip prieš 6 valandas. Seniūnų sueigos posėdžiams vadovauja seniūnas.

Jo pareigas pagal Seniūnų sueigos patvirtintą grafiką, kas savaitę pasikeisdami, eina frakcijų seniūnai. Pirmosios sesijos pirmajam Seniūnų sueigos posėdžiui vadovauja vyriausias pagal amžių frakcijos seniūnas. Seniūnų sueigai svarstyti jos kompetencijai priskirtus klausimus gali siūlyti ir teikti Seimo Pirmininkui ar jo įgaliotam Seimo Pirmininko pavaduotojui Seniūnų sueigos nariai, Vyriausybė, taip pat kiti Seimo nariai (teikiantys įstatymų projektus). Šių pasiūlymų pagrindu Seniūnų sueigos darbotvarkės projektą sudaro Seimo Pirmininkas ar jo įgaliotas Seimo Pirmininko pavaduotojas. Stebėtojų teisėmis Seniūnų sueigos posėdžiuose gali dalyvauti kiti Seimo nariai, Respublikos Prezidento ir Vyriausybės nuolatiniai atstovai. Į Seniūnų sueigos posėdžius gali būti kviečiami ir kiti asmenys. Seniūnų sueigos posėdžiai yra atviri visuomenės informavimo priemonių atstovams.

Seniūnų sueigos įgaliojimai:

- 1) svarsto ir derina išskylančius prieštaravimus dėl Seimo sesijos darbų programos;
- 2) svarsto savaitės ir dienos posėdžių darbotvarkių projektus ir pritaria jiems;
- 3) svarsto ir derina siūlymus dėl pagrindinio ir papildomo komitetų įstatymo projektui svarstyti paskyrimo bei dėl preliminarios įstatymo projekto svarstymo Seimo posėdyje datos paskyrimo;
- 4) svarsto ir derina išskylančius prieštaravimus dėl kitų Seimo darbo organizavimo klausimų;
- 5) išklauso komitetų pirmininkų ir frakcijų seniūnų pasiūlymus dėl komitetų arba frakcijų tarpusavio ryšių ir teikia pasiūlymus Seimui arba valdybai;
- 6) teikia Seimo valdybai rekomendacijas dėl jos kompetencijai priskirtų klausimų sprendimo;
- 7) atlieka derinimo (taikinamosios) komisijos vaidmenį iškilus principinio pobūdžio nesutarimams dėl svarbiausių Seime svarstomų klausimų;
- 8) prireikus nustato, kokioms institucijoms ar asmenims pagrindinis komitetas privalo nusiųsti įstatymo projektą išvadoms gauti.

3.6. Seimo kancleris

Seimo kanclerio įgaliojimus reglamentuoja Seimo statuto 31 str. Jame nurodoma, kad Seimo kancleris yra Seimui bei Seimo valdybai atsakingas ir atskaitingas valstybės tarnautojas – įstaigos vadovas. Seimo kancleris yra Seimo kanceliarijos vadovas, kurį įstatymų nustatyta tvarka viešo konkurso būdu 5 metams skiria ir atleidžia Seimas. Konkurso komisija sudaroma Seimo nutarimu į ją įtraukiant po vieną kiekvienos Seimo

frakcijos atstovą. Seimo kancleriu negali būti skiriamas Seimo narys. Seimo kanclerio pareigos nesuderinamos su dalyvavimu politinės partijos ar politinės organizacijos veikloje.

Seimo statutas numato konkrečius Seimo kanclerio įgaliojimus. Seimo kancleris:

- 1) prižiūri Seimo ir jo valdybos dokumentų rengimą;
- 2) prižiūri Vyriausybės nariams ir kitų valstybės institucijų vadovams pateiktų klausimų, paklausimų ir interpeliacijų nagrinėjimą ir teikia apie tai informaciją Seimo nariams;
- 3) nagrinėja Seimo narių iškeltus klausimus dėl Seimo kanceliarijos darbo, užtikrina Seimo valdybos sprendimų vykdymą;
- 4) užtikrina Seimo Pirmininko ir jo pavaduotojų rengiamų sesijos darbų programos, savaitės ir dienos posėdžių darbotvarkių projektų, Seimiūnų sueigos darbotvarkių projektų bei visų svarstomų klausimų medžiagos parengimą;
- 5) iš anksto vizuoja Seimo Pirmininkui pasirašyti teikiamus oficialius dokumentus, taip pat pagal savo kompetenciją pasirašo oficialius dokumentus;
- 6) atsako už Seimo antspaudų su valstybės herbu naudojimą ir saugojimą;
- 7) apibendrina rinkėjų pasiūlymus, pageidavimus, laiškus ir reguliariai teikia Seimui;
- 8) kartu su frakcijų atstovais paskirsto posėdžių salėje vietas frakcijų nariams, taip pat frakcijoms nepriklausantiems Seimo nariams, skiria patalpas frakcijų susirinkimams;
- 9) įstatymų nustatyta tvarka skiria ir atleidžia Seimo kanceliarijos valstybės tarnautojus;
- 10) tvirtina Seimo kanceliarijos padalinių nuostatus, darbo taisykles, darbuotojų pareigybių aprašymus ir raštvedybos instrukcijas;
- 11) atlieka kitas šiame Statute bei Seimo kanceliarijos nuostatuose nustatytas funkcijas.

3.7. Seimo frakcijos

Seimo frakcijos yra kuriamos politinių įsitikinimų pagrindu. Todėl nežinodami Seimo sudėties, negalime nuspėti, kiek ir kokių frakcijų bus Seime. Seimo komitetų skaičius ir veiklos kryptis nesikeičia dėl to, kokios politinės jėgos laimėjo rinkimus. Tačiau frakcijų skaičius ir dydis priklauso nuo politinių jėgų, patekusių į Seimą. Politinių organizacijų ir jų koalicijų nariai, išrinkti pagal sąrašą, jų nariai, išrinkti pagal sąrašą, bei jų nariai, išrinkti vienmandatėse rinkimų apygardose, Seime sudaro frakci-

jas. Frakcijos negali būti kuriamos remiantis asmeniniais, profesiniais interesais. Seimo narys gali būti tik vienos frakcijos narys. Frakcijos Seime gali jungtis į koalicijas ir sutartais klausimais veikti kaip viena frakcija. Susikūrusias frakcijas registruoja Seimo valdyba. Visos frakcijos turi veikti pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, Seimo statutą ir įstatymus. Frakcija turi parengti politinę deklaraciją, kuri yra skelbiama spaudoje. Kad frakcija būtų įregistruojama, turi pareikšti norą joje dalyvauti ne mažiau kaip 7 Seimo nariai. Nuostata dėl sudarančių frakciją 7 Seimo narių įsigalioja nuo naujo, 2000 m. renkamo, Seimo darbo pradžios. Iki to laiko Seimo frakciją galėjo sudaryti ne mažiau kaip 3 Seimo nariai.

Seimo narių frakcijos arba frakcijų koalicijos, nepritariančios Vyriausybės programai, gali pasiskelbti opozicinėmis. Opozicinės frakcijos ar koalicijos paskelbia alternatyvias Vyriausybės programas. Opozicinėms frakcijoms ir koalicijoms garantuojamos visos Seimo statute numatytos frakcijų ir koalicijų teisės. Šios teisės jokia dingstimi negali būti apribotos. Jeigu opozicinė frakcija arba jų koalicija turi daugiau kaip 1/2 Seimo mažumai priklausančių Seimo narių, tokios frakcijos seniūnas arba koalicijos vadovas pagal Seimo statuto 41 str. 5 d. buvo vadinamas Seimo opozicijos lyderiu. Opozicijos lyderis naudojosi Seimo statute numatytais papildomomis opozicijos lyderio teisėmis. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2001 m. sausio 25 d. nutarime, sprendamas klausimą dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 23 str., 38 str. 2 d., 41 str. 5 d., 152 str. 5 d., 155 str. 4 d., 156 str. 5 d., 180 str., 208 str. 4 bei 11 d. ir 231 str. 3 d. atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai pažymėjo, kad Seimo statuto 41 str. 5 d. vartojama sąvoka „Seimo opozicijos lyderis“ neatitinka Seimo statute įtvirtinto Seimo opozicijos lyderio statuso. Pagal Seimo statutą Seimo opozicijos lyderiu vadinamas opozicinės frakcijos seniūnas ar opozicinių frakcijų koalicijos, turinčios daugiau kaip 1/2 Seimo mažumai priklausančių Seimo narių, vadovas; jis turi papildomas Seimo statute numatytas teises. Šis teisinis institutas pagal Seimo statute įtvirtintą pripažinimo Seimo opozicijos lyderiu tvarką ir teisinę padėtį neprieštarauja Konstitucijai, tačiau pats šio instituto pavadinimas „Seimo opozicijos lyderis“ yra dviprasmiškas, nes vien lingvistiškai aiškinant šią sąvoką, galima daryti prielaidą, kad Seimo opozicijos lyderis atstovauja visoms Seimo opozicinėms frakcijoms ar visai Seimo mažumai. Pagal Seimo statute įtvirtintą Seimo opozicijos lyderio teisinę padėtį jis yra tik Seimo opozicinės frakcijos ar jų koalicijos, turinčios daugiau kaip 1/2 Seimo mažumai priklausančių narių, taigi tik vienos iš opozicinių frakcijų ar jų koalicijų, vadovas ir atstovas. Jam nustatytos teisės neriboja kitų Seimo narių teisių, nekliudo jiems įgyvendinti Konstitucijos 59 str. 4 d. įtvirtinto Seimo nario laisvo mandato, o kitoms Seimo frakcijoms nepažeigia galimybės būti opozicinėmis frakcijomis.

Konstitucinis Teismas 2000 m. vasario 10 d. nutarime pažymėjo, kad teisinis reguliavimas visais atvejais turi būti aiškus, jis negali kelti dvi-prasmybių, todėl sąvokos teisės aktuose turi būti vartojamos tiksliai, jų tikraja prasme. Seimo statuto reguliuojamų santykių kontekste sąvoka „Seimo opozicijos lyderis“ yra netiksli. Tačiau nurodytos sąvokos „Seimo opozicijos lyderis“ ydingumas nebuvo pakankamas pagrindas Seimo statuto 41 str. 5 d. įtvirtintą teisinį reguliavimą pripažinti prieštaraujančiu Konstitucijai.

Frakcijų siūlymai valstybės institucijoms yra rekomendaciniai. Tačiau juos valstybės institucijos, išskyrus teismus, privalo apsvarstyti ir atsakyti raštu.

4 poskyris

SEIMO KOMPETENCIJA. APKALTA KAIP PARLAMENTINĖ PROCEDŪRA

4.1. Seimo kompetencija

4.2. Parlamentinė procedūra – apkalta

4.1. Seimo kompetencija

Seimo kompetencija – tai įgaliojimų visuma, per kurią atsiskleidžia šios valstybės valdžios institucijos pagrindinės funkcijos. Seimo kompetencija įvardyta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje atsižvelgiant į valdžių padalijimo principus. Parlamento įgaliojimai ne dubliuoja vykdomosios ir teisminių valdžių įgaliojimų, o atspindi pagrindinę Seimo kaip atstovaujamosios ir įstatymų kuriamosios institucijos paskirtį. Parlamentams, be kitų, būdinga: įstatymų kūrimas, valstybės biudžeto tvirtinimas bei tam tikra vykdomosios valdžios kontrolė. Daugiausia diskusijų sukelia vykdomosios valdžios kontrolė. Valstybėse su skirtingomis valdymo formomis ši funkcija realizuojama skirtingai. Parlamentinėse respublikose vykdomosios valdžios kontrolė yra įvairiapusė. Čia vyriausybės veikla priklauso nuo parlamento pasitikėjimo. Prezidentinėse respublikose vykdomoji valdžia yra įtakojama netiesiogiai per įstatymų kūrimą, biudžetą ir pan. Lietuvoje Seimo nepasitikėjimas Vyriausybe reiškia jos veiklos pabaigą.

Įstatymų kūrimo kompetencijos ribos pasaulio valstybėse taip pat nė-

ra vienodai realizuotos. Didžiojoje Britanijoje Parlamentas turi įgaliojimus priimti sprendimus ir numatyti elgesio taisykles visose valstybės gyvenimo srityse. Tuo tarpu Prancūzijos Konstitucija griežtai riboja Parlamento veiklos ribas, numatydama konkretų sąrašą visuomeninių santykių, kuriuos galima reguliuoti įstatymais. Lietuvos Respublikos 1992 m. Konstitucija suteikia Seimui įgaliojimus priimti įstatymus, reguliuojančius bet kurią visuomeninių santykių sritį.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (67 str.) numatyti konkretūs Seimo įgaliojimai, kuriuos realizuodamas Parlamentas vykdo valstybės valdžią (Konstitucijos 5 str.).

Seimas turi įgaliojimus ir vykdo funkcijas:

1. Svarsto ir priima Konstitucijos pataisas. Konstitucijos keitimo procedūra yra sudėtinga. Ji tokia svarbi, jog Konstitucijoje šiam klausimui yra skirtas atskiras skirsnis. Pateikti Seimui Konstitucijos pataisas gali ne mažiau kaip 1/4 visų Seimo narių arba ne mažiau kaip 300 tūkstančių rinkėjų. Konstitucijos pataisos turi būti svarstomos ir dėl jų balsuojama Seime du kartus. Konstitucija numato, jog tarp šių balsavimų turi būti daroma ne mažesnė kaip trijų mėnesių pertrauka. Pertrauka numatyta tam, kad suinteresuotos visuomeninės ir politinės grupės galėtų dalyvauti šiame procese gindamos ir derindamos interesus. Įstatymo projektas dėl Konstitucijos keitimo laikomas Seimo priimtu, jeigu kiekvieno balsavimo metu už tai balsavo ne mažiau kaip 2/3 Seimo narių. Taigi Konstitucija numato, kad jos keitimui reikia kvalifikuotos Seimo narių balsų daugumos, kuri yra reali tik sutarus visoms (absoliučiai daugumai) politinių jėgų. Nepriimta Konstitucijos pataisa Seimui iš naujo svarstyti gali būti teikiama ne anksčiau kaip po metų.

Seimo galimybę svarstyti ir priimti visas Konstitucijos pataisas riboja 148 str., kuris numato, jog Konstitucijos 1 str. nuostata „Lietuvos valstybė yra nepriklausoma demokratinė respublika“ gali būti pakeista tik referendumu, jeigu už tai pasisakytų ne mažiau kaip 3/4 Lietuvos piliečių, turinčių rinkimų teisę. Taip pat Respublikos Konstitucija numato, jog tik referendumu gali būti keičiamos pirmojo skirsnio „Lietuvos valstybė“ bei keturioliktojo skirsnio „Konstitucijos keitimas“ nuostatos.

2. Leidžia įstatymus. Įstatymų leidyba yra viena svarbiausių Parlamento – Seimo – veiklos funkcijų. Tik Seimui suteikti tokie įgaliojimai. LR Konstitucija ir Seimo statutas numato įstatymų leidybos procedūrą.

Įstatymų leidybos iniciatyvos teisę Konstitucija numato Seimo nariams, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei. Taip pat šia teise gali pasinaudoti 50 tūkstančių piliečių, turinčių rinkimų teisę, kuria vadovaudamiesi gali teikti Seimui įstatymo projektą, ir jį Seimas privalo svarstyti.

Įstatymų leidybos procedūra turi keletą privalomų etapų.

2.1. *Įstatymų projektų registravimas.* Seimo statutas projektui numato

griežtus reikalavimus. Tik juos įvykdžius, projektas gali būti registruojamas Seimo posėdžių sekretoriato gautų įstatymų projektų ir pasiūlymų rejestre.

Jei nėra aplinkybių (Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvados, kad jie prieštarauja Konstitucijai; įstatymų projektai, pateikti subjektų, neturinčių įstatymų leidybos iniciatyvos teisės, ir kitos), numatytų Seimo statute, dėl kurių įstatymo projektas Seimui neteikiamas svarstyti; įstatymo projektas pateikiamas Seimo posėdyje.

2.2. Įstatymų projektų pateikimas Seimo posėdyje. Įstatymo ar kito Seimo akto projektą Seimo posėdyje pateikia projekto iniciatorius. Seimas priima sprendimą dėl pateikto projekto. Galimi sprendimai:

2.2.1. pradėti projekto svarstymo procedūrą;

2.2.2. atidėti projekto pateikimo procedūrą ir nurodyti iniciatoriams, kokius veiksmus jie privalo atlikti iki pakartotinio projekto pateikimo Seimui;

2.2.3. atmesti projektą nurodant motyvus. Jeigu Seimas nutaria pradėti svarstymo procedūrą, tuomet gali būti sprendžiama, ar svarstyti skubos, ar ypatingos skubos tvarka.

Projekto svarstymo procedūra: svarstymas pagrindiniame komitete, svarstymas Seimo posėdyje ir projekto priėmimas.

2.3. Įstatymo projekto svarstymas pagrindiniame komitete. Komitetas, Seimo paskirtas kaip pagrindinis įstatymo projektui nagrinėti, kai svarstymo procedūra pradėta, ne vėliau kaip per savaitę turi savo posėdyje aptarti pasirengimą projektui nagrinėti komitete. Jeigu pagrindinis komitetas nutaria įstatymo projektą grąžinti iniciatoriams tobulinti, asmenys, turintys įstatymų leidybos iniciatyvos teisę, pastabas ir pasiūlymus gali teikti tokia pačia tvarka ir dėl patobulinto įstatymo projekto. Jeigu komitetas nutaria įstatymo projektą tobulinti, tam gali būti sudaryta darbo grupė. Pasirengimo projektui svarstyti klausimus prireikus komitetas gali aptarti ir kituose posėdžiuose. Įstatymo projektas svarstomas pagrindinio komiteto posėdyje. Galimi pagrindinio komiteto sprendimai:

2.3.1. pritarti iniciatorių pateiktam arba komiteto patobulintam įstatymo projektui ir komiteto išvados;

2.3.2. pritarti arba nepritarti įstatymų leidybos iniciatyvos teisę turinčių asmenų pateiktoms pataisoms dėl įstatymo projekto (pataisos, kurioms pritarta, įtraukiamos į komiteto patobulintą įstatymo projektą; visos iš šių asmenų gautos pataisos įtraukiamos į komiteto išvadas);

2.3.3. daryti pertrauką ir grąžinti įstatymo bei išvadų projektus tobulinti išvadų rengėjams. Rengėjai turi atlikti komiteto nurodytus veiksmus;

2.3.4. paskelbti projektą visuomenei svarstyti;

2.3.5. grąžinti projektą iniciatoriams tobulinti;

2.3.6. projektą atmesti.

2.4. *Įstatymo projekto svarstymas Seimo posėdyje.* Seimo posėdyje dėl įstatymo projekto nagrinėjantis jį komitetas skaito pranešimą ir pateikia projekto svarstymo pagrindiniame komitete išvadas. Po svarstymo Seimas nusprendžia, ar:

2.4.1. pritarti komiteto patvirtintam įstatymo projektui su Seimo posėdžio metu priimtomis pataisomis ir paskirti įstatymo priėmimo datą ne anksčiau kaip po 2 darbo dienų;

2.4.2. paskelbti projektą visuomenei svarstyti. Tuomet procedūra kartojama nuo svarstymo pagrindiniame komitete;

2.4.3. grąžinti projektą pagrindiniam komitetui tobulinti. Jeigu priimamas toks nutarimas, kartu turi būti priimtas Seimo protokolinis nutarimas ir suformuluotos pagrindiniam komitetui pagrindinės nuostatos dėl projekto taisymo. Šio protokolinio nutarimo projektą turi pateikti Seimo narys, rengiantis siūlymą grąžinti projektą pagrindiniam komitetui tobulinti. Šiuo atveju procedūra kartojama nuo svarstymo pagrindiniame komitete. Toks sprendimas svarstant projektą gali būti priimtas tik vieną kartą;

2.4.4. daryti pertrauką, jeigu svarstyti nebaigiama tame pačiame posėdyje arba paaiškėjus, kad Seimo nariams reikia papildomos informacijos, arba šio Statuto 109 str. nustatyta tvarka;

2.4.5. grąžinti iniciatoriams projektą tobulinti iš esmės. Šiuo atveju įstatymo projekto svarstymo procedūra kartojama nuo pateikimo Seimo posėdyje;

2.4.6. atmesti projektą ir prireikus pavesti parengti naują.

2.5. *Įstatymo projekto priėmimas Seimo posėdyje.* Įstatymai laikomi priimtais, jeigu už juos balsavo dauguma Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje. Yra balsuojama dėl atskirų įstatymo projekto dalių. Jeigu Seimas nenutaria kitaip, straipsniai priimami iš eilės. Tuos straipsnius, dėl kurių nėra jokių pasiūlymų, galima priimti be balsavimo, jeigu tam neprieštaruoja nė vienas Seimo narys. Kitais atvejais balsuojama dėl kiekvieno straipsnio.

Apsvarsčius visus įstatymo projekto straipsnius, balsuojama dėl viso įstatymo projekto. Jeigu įstatymo projektas nepriimamas, Seimas gali pavesti projekto iniciatoriams arba pagrindiniam komitetui parengti naują projektą. Jeigu įstatymo projektas bet kurioje svarstymo stadijoje atmetamas, jį galima siūlyti vėl ne anksčiau kaip po 6 mėnesių nuo projekto atmetimo dienos. Seimo priimti įstatymai įsigalioja po to, kai juos pasirašo ir oficialiai paskelbia Lietuvos Respublikos Prezidentas, jeigu pačiais įstatymais nenustatoma vėlesnė įsigaliojimo diena. Respublikos Prezidentas Seimo priimtą įstatymą ne vėliau kaip per dešimt dienų po įteikimo arba pasirašo ir oficialiai paskelbia, arba motyvuotai grąžina

Seimui pakartotinai svarstyti. Jeigu nurodytu laiku Seimo priimto įstatymo Respublikos Prezidentas negrąžina ir nepasirašo, toks įstatymas įsigalioja po to, kai jį pasirašo ir oficialiai paskelbia Seimo Pirmininkas. Pasirašytas įstatymas skelbiamas oficialiame „Valstybės žinių“ leidinyje.

Respublikos Prezidento grąžintą įstatymą Seimas gali iš naujo svarstyti ir priimti. Pakartotinai Seimo apsvaistytas įstatymas laikomas priimtu, jeigu buvo priimtos Respublikos Prezidento teikiamos pataisos ir papildymai arba jeigu už įstatymą balsavo daugiau kaip 1/2, o už konstitucinį įstatymą – ne mažiau kaip 3/5 visų Seimo narių.

Esant ypatingoms aplinkybėms, esant poreikiui greičiau sureguliuoti visuomeninių santykių rūšį, Seimo statutas numato galimybę įstatymo projektą svarstyti skubos ir ypatingos skubos tvarka. Skubos tvarka svarstomi Seimo nutarimai, jei taip nusprendžia Seimas, ir įstatymų projektai. Siūlyti šią svarstymo tvarką motyvuotu teikimu turi teisę Respublikos Prezidentas, Seimo Pirmininkas, Seimo opozicijos lyderis, Seimo valdyba, pagrindinis komitetas, frakcija arba Vyriausybė. Sprendimas svarstyti įstatymo projektą skubos tvarka gali būti priimamas įstatymo projekto pateikimo arba svarstymo Seimo posėdyje metu balsavusių Seimo narių dauguma, jeigu ji yra didesnė negu 1/5 visų Seimo narių. Jei taikoma skubos tvarka, trumpinamas laikas tarp projekto svarstymo etapų: svarstymo pagrindiniame komitete, svarstymo Seimo posėdyje, priėmimo; taip pat trumpinami ir kiti šiame Statute nustatyti terminai, susiję su įstatymų leidyba.

Sprendimas taikyti ypatingos skubos tvarką priimamas Seimo posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma, jeigu ji didesnė negu 1/4 visų Seimo narių. Sprendimas taikyti ypatingos skubos tvarką gali būti priimtas projekto pateikimo arba svarstymo Seimo posėdyje metu.

3. Priima nutarimus dėl referendumų. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 4 ir 9 str. skelbia, jog aukščiausiąją suverenią galią Tauta vykdo tiesiogiai ar per demokratiškai išrinktus atstovus; svarbiausi Valstybės bei Tautos gyvenimo klausimai sprendžiami referendumu. Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo 8 str. numato, kad referendumo paskelbimo iniciatyvos teisė priklauso Lietuvos Respublikos Seimui ir piliečiams. Ši teisė įgyvendinama daugiau kaip 1/3 Lietuvos Respublikos Seimo narių siūlymu, o piliečių iniciatyva išreiškiama ne mažiau kaip trijų šimtų tūkstančių rinkimų teisę turinčių Lietuvos Respublikos piliečių reikalavimu. Piliečių iniciatyvos teisei paskelbti referendumą dėl konkretaus klausimo įgyvendinimo nustatomas trijų mėnesių terminas. Šis terminas skaičiuojamas nuo Lietuvos Respublikos piliečių iniciatyvinės grupės, sudarytos iš ne mažiau kaip dešimties rinkimų teisę turinčių asmenų, įregistravimo Vyriausiojoje rinkimų komisijoje. Taip pat turi būti surašytas įregistravimo aktas. Vienas šio akto nuorašas ne vėliau

kaip kitą dieną po įregistravimo išsiunčiamas Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkui.

Iniciatyvinė grupė, remdamasi registracijos akto nuorašu, turi teisę skelbti tam tikrus pranešimus spaudoje ir organizuoti piliečių parašų rinkimą.

Piliečių reikalavimus – pareiškimus – dėl referendumo paskelbimo kaupia iniciatyvinė grupė. Per nustatytą terminą surinkus tris šimtus tūkstančių Lietuvos Respublikos piliečių parašų dėl reikalavimo referendumui paskelbti, iniciatyvinė grupė surašo baigiamąjį aktą ir kartu su piliečių reikalavimais – pareiškimais – perduoda Vyriausiajai rinkimų komisijai.

Per tris mėnesius nesurinkus reikiamo Lietuvos Respublikos piliečių parašų skaičiaus, tolesnis parašų rinkimas nutraukiamas. Tuo pačiu klausimu vėl reikšti iniciatyvą referendumui paskelbti leidžiama ne anksčiau kaip po vienerių metų.

Vyriausioji rinkimų komisija, gavusi dokumentus dėl referendumo paskelbimo, per penkiolika dienų juos patikrina. Jeigu Vyriausioji rinkimų komisija nustato, kad jie atitinka šio įstatymo reikalavimus, piliečių iniciatyvinės grupės baigiamąjį aktą kartu su piliečių reikalavimais – pareiškimais – ir savo išvada perduoda Lietuvos Respublikos Seimui. Jeigu randa dokumentuose neesminių trūkumų ar trūksta labai nedaug (iki 0,5 proc.) piliečių parašų, Vyriausioji rinkimų komisija apie tai praneša iniciatyvinei grupei ir nustato iki penkiolikos dienų terminą šioms trūkumams pašalinti. Jeigu per nustatytą laiką šie trūkumai pašalinami, reikalavimas referendumui paskelbti toliau nagrinėjamas bendra tvarka. Jeigu pažeistas iniciatyvos teisės įgyvendinimo terminas, nesurinkta pakankamai Lietuvos Respublikos piliečių parašų arba jeigu pateiktuose dokumentuose nustatyta rimtų įstatymo pažeidimų (suklastoti piliečių parašai ar pažeistas savanoriškumo principas renkant parašus), Vyriausioji rinkimų komisija motyvuotu sprendimu atmeta reikalavimą referendumui paskelbti ir praneša apie tai iniciatyvinei grupei bei Lietuvos Respublikos Seimui. Lietuvos Respublikos Seimas, gavęs tinkamai įformintą piliečių iniciatyvinės grupės baigiamąjį aktą bei piliečių reikalavimus – pareiškimus ir Vyriausiosios rinkimų komisijos išvadą, kad šie dokumentai atitinka šį įstatymą, sesijos metu svarsto referendumo paskelbimo klausimą artimiausiame Seimo posėdyje. Į posėdį kviečiami referendumo iniciatorių atstovai. Seimo nutarimas dėl referendumo paskelbimo priimamas Seimo statuto nustatyta tvarka.

Seimas gali konstatuoti, kad referendumui teikiamas įstatymo nuostatų projektas neatitinka Lietuvos Respublikos Konstitucijos, tačiau tai nėra pagrindas neskelbti referendumo. Lietuvos Respublikos Seimo nutarime paskelbti referendumą nurodoma referendumo data, referendu-

mui teikiamos įstatymo nuostatos ar konkretus Valstybės bei Tautos gyvenimo klausimas. Referendumo data skiriama ne vėliau kaip po 3 mėnesių nuo nutarimo priėmimo dienos.

Referendumu priimtose Lietuvos Respublikos įstatymo nuostatos ar kitas sprendimas gali būti pakeistas ar panaikintas referendumu.

Jeigu prireikia skubos tvarka keisti referendumu priimtas Lietuvos Respublikos įstatymo nuostatas ar kitus sprendimus, tai gali būti atlikta Lietuvos Respublikos Seimo sprendimu, priimtu 2/3 visų Lietuvos Respublikos Seimo narių dauguma. Per 3 mėnesius šie pakeitimai turi būti pateikiami referendumui tvirtinti.

4. Skiria Respublikos Prezidento rinkimus. Valdžių padalijimo principas numato „stabdžių ir atsvarų“ mechanizmą, kuris turi garantuoti demokratinį valdžių pasikeitimą. Todėl Lietuvos Respublikos Konstitucijoje yra numatyta, jog Respublikos Prezidento rinkimus skiria Seimas, o Seimo rinkimus – Prezidentas. Tokiu būdu eliminuojama galimybė vienai iš institucijų „užmiršti“ paskelbti rinkimus ir pratęsti įgaliojimus.

5. Steigia įstatymo numatytas valstybės institucijas bei skiria ir atleidžia vadovus.

6. Pritaria ar nepritaria Respublikos Prezidento teikiamai Ministro Pirmininko kandidatūrai. Nepritarus siūlomai kandidatūrai, Respublikos Prezidentas turi siūlyti kitą. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo nutarime yra išaiškinęs, jog Respublikos Prezidentas turi teikti Seimui tokią kandidatūrą į Ministrus Pirmininkus, kuri yra susijusi su parlamentine dauguma ir gali gauti daugumos pritarimą.

7. Svarsto Ministro Pirmininko pateiktą Vyriausybės programą ir sprendžia, ar jai pritarti. Be Seimo pritarimo Vyriausybės programai pastaroji negali veikti.

8. Vyriausybės siūlymu steigia ir panaikina Lietuvos Respublikos ministerijas. Konstitucija įvardija Lietuvos Respublikos Vyriausybę subjektu, turinčiu įgaliojimus siūlyti Seimui steigti ir panaikinti ministerijas. Tokių pasiūlymų galimybė numatyta Vyriausybei tikintis, jog ji pati geriausiai įvertins struktūrinių pasikeitimų poreikius.

9. Prižiūri Vyriausybės veiklą, gali reikšti nepasitikėjimą Ministru Pirmininku ar ministru. Seimas gali pareikšti nepasitikėjimą Vyriausybe ar Ministru Pirmininku visų narių balsų dauguma.

10. Skiria Konstitucinio Teismo teisėjus, Aukščiausiojo Teismo teisėjus bei šių teismų pirmininkus.

11. Skiria ir atleidžia valstybės kontrolierių, Lietuvos banko valdybos pirmininką. Valstybės kontrolei vadovauja Lietuvos Respublikos valstybės kontrolierius. Valstybės kontrolės įstatymo 4 str. numato, kad Lietuvos Respublikos valstybės kontrolierių penkeriems metams Respublikos Prezidento teikimu skiria Lietuvos Respublikos Seimas. Taip pat šiame

įstatyme numatyta, jog Seimo reikalavimu valstybės kontrolierius už Valstybės kontrolės veiklą turi atsiskaityti Seimui. Valstybės kontrolierius privalo informuoti Seimą apie tikrinimų, atliktų Seimo pavedimu, rezultatus. Seimas, Respublikos Prezidentas, prireikus ir Vyriausybė, turi būti informuojami apie tikrinimų, turinčių valstybinę reikšmę, rezultatus.

12. Skiria savivaldybių tarybų rinkimus. Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 6 str. nurodo, kad tarybų rinkimus skelbia Lietuvos Respublikos Seimas ne vėliau kaip likus 5 mėnesiams iki tarybų narių įgaliojimų pabaigos. Jeigu likus 4 mėnesiams iki tarybų narių įgaliojimų pabaigos Lietuvos Respublikos Seimas nepaskelbia tarybų rinkimų datos, tarybų rinkimai rengiami paskutinį sekmadienį, nuo kurio iki tarybų narių įgaliojimų pabaigos lieka ne mažiau kaip mėnuo. Tarybų rinkimai rengiami ne anksčiau kaip prieš 2 mėnesius ir ne vėliau kaip prieš mėnesį iki tarybų narių įgaliojimų pabaigos.

13. Sudaro Vyriausiąją rinkimų komisiją ir keičia jos sudėtį. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas nustato, kad Vyriausioji rinkimų komisija yra nuolat veikianti aukščiausia Lietuvos Respublikos Seimo, Respublikos Prezidento, savivaldybių tarybų rinkimų ir referendumų organizavimo institucija. Be to, įstatymu įtvirtinama, kad Vyriausiąją rinkimų komisiją ketveriems metams, laikotarpiui, kai iki eilinių Seimo rinkimų dienos liko ne mažiau kaip 100 dienų ir ne daugiau kaip 130 dienų, sudaro Seimas. Prieš neeilinius Seimo rinkimus Vyriausioji rinkimų komisija naujai nesudaroma, jos įgaliojimai išlieka iki Vyriausioji rinkimų komisija bus sudaryta prieš eilinius Seimo rinkimus. Vyriausioji rinkimų komisija sudaroma iš:

- 1) komisijos pirmininko;
- 2) trijų aukštąjį teisinį išsilavinimą turinčių asmenų, kurie burtais nustatomi iš teisingumo ministro pasiūlytų šešių kandidatūrų;
- 3) trijų aukštąjį teisinį išsilavinimą turinčių asmenų, kurie burtais nustatomi iš Lietuvos teisininkų draugijos pasiūlytų šešių kandidatūrų;
- 4) partijų, politinių organizacijų, gavusių Seimo narių mandatų daugiamandatėje rinkimų apygardoje, pasiūlytų asmenų.

Teisingumo ministras ir Lietuvos teisininkų draugija į Vyriausiąją rinkimų komisiją gali siūlyti ir daugiau kandidatūrų.

Burtų traukimą Seimo posėdyje organizuoja Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas. Partijos, politinės organizacijos, gavusios Seimo narių mandatų daugiamandatėje rinkimų apygardoje, nuo vieno šio daugiamandatėje rinkimų apygardoje iškeltų kandidatų sąrašo (jungtinio sąrašo) iki komisijos sudarymo turi teisę pasiūlyti į Vyriausiąją rinkimų komisiją po vieną atstovą.

Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininką skiria Seimas. Vyriausio-

sios rinkimų komisijos pirmininkas, taip pat komisijos nariai, burtais paskirti į komisiją, jeigu jie yra partijų, politinių organizacijų nariai, turi sustabdyti savo narystę šiose partijose ir politinėse organizacijose ir darbo komisijoje laikotarpiu negali dalyvauti partijų ir politinių organizacijų veikloje bei vykdyti jų pavedimų.

14. Tvirtina valstybės biudžetą ir prižiūri jo vykdymą.

15. Nustato valstybinius mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus.

16. Ratifikuoja ir denonsuoja Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, svarsto kitus užsienio politikos klausimus.

17. Nustato Respublikos administracinį suskirstymą.

18. Steigia Lietuvos Respublikos valstybinius apdovanojimus.

19. Leidžia amnestijos aktus.

20. Įveda tiesioginį valdymą, karo ir nepaprastąją padėtį, skelbia mobilizaciją ir priima sprendimą dėl ginkluotųjų pajėgų panaudojimo. Lietuvos Respublikos miestų ir rajonų laikino tiesioginio valdymo įstatymas numato, kad priėmus Lietuvos Respublikos Seimo nutarimą laikinai įvesti Lietuvos Respublikos miesto ar rajono tiesioginį valdymą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministro teikimu per savaitę paskiria savo įgaliotinį to miesto ar rajono laikinam valdymui bei administravimui. Šio įgaliotinio teikimu Ministras Pirmininkas skiria įgaliotinio pavaduotoją.

Lietuvos Respublikos karo padėties įstatyme numatyta, kad karo padėtį įveda Seimas, kai prireikia ginti Tėvynę arba vykdyti Lietuvos valstybės tarptautinius įsipareigojimus. Ginkluoto užpuolimo atveju, kai kyla grėsmė valstybės suverenumui ar jos teritorijos vientisumui, sprendimą dėl gynybos nuo ginkluotos agresijos ir dėl karo padėties įvedimo nedelsdamas priima Respublikos Prezidentas, ir šį sprendimą teikia tvirtinti artimiausiame Seimo posėdyje, o tarp Seimo sesijų – nedelsdamas šaukia Seimo neeilinę sesiją. Seimas įstatymu patvirtina arba panaikina Respublikos Prezidento sprendimą. Karo padėtis gali būti įvesta visoje valstybėje arba jos dalyje. Sprendime dėl karo padėties įvedimo nurodoma, kokios teisės ir laisvės, numatytos šiame įstatyme, ribojamos. Karo padėtis atšaukiama, kai Seimas panaikina Respublikos Prezidento sprendimą dėl karo padėties įvedimo arba išnykus priežastims, dėl kurių ji buvo įvesta. Sprendimą dėl karo padėties atšaukimo priima Seimas. Seimas karo padėtį įveda ar ją atšaukia priimdamas įstatymą. Respublikos Prezidento sprendimai dėl karo padėties įvedimo ar atšaukimo įforminami dekretais. Įvedus karo padėtį, valstybės institucijų veikla pertvarkoma siekiant užtikrinti svarbiausias valstybės funkcijas. Ministerijoms, kitoms Vyriausybės įstaigoms ir valstybės institucijoms Seimas, Respublikos Prezidentas ar Vyriausybė gali pavesti funkcijas, kurios nenumatytos jų nuostatuose, bet numatytos mobilizaciniuose planuose arba būtinose karo

padėties sąlygomis.

4.2. Parlamentinė procedūra – apkalta

Apkaltos procesas yra parlamentinė procedūra, kurią Seimas taiko Konstitucijos 74 str. nurodytiems asmenims dėl jų padarytų veiksmų, diskredituojančių valdžių autoritetą bei siekdamas išspręsti tokių asmenų atsakomybės problemą. Apkaltos klausimu savo poziciją yra išdėstęs Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 11 d. nutarime konstatuota, jog apkalta – viena iš pilietinės visuomenės savisaugos priemonių. Demokratinių valstybių konstitucijose apkalta traktuojama kaip ypatingas procesas, kai yra sprendžiama pareigūno konstitucinė atsakomybė. Numatant ypatingą aukščiausiųjų pareigūnų atleidimo iš pareigų ar jų mandato panaikinimo tvarką, užtikrinama vieša demokratinė jų veiklos kontrolė, taip pat jiems suteikiamos papildomos garantijos atlikti savo pareigas vadovaujantis įstatymu ir teise (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gegužės 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 259 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“).

Apkaltos procesas gali būti inicijuojamas Respublikos Prezidentui, Konstitucinio Teismo pirmininkui ir teisėjams, Aukščiausiojo Teismo pirmininkui ir teisėjams, Apeliacinio teismo pirmininkui ir teisėjams, Seimo nariams. Nei Ministrui Pirmininkui, nei ministrams negali būti inicijuojama apkalta. Jeigu šios procedūros metu konkretus asmuo pripažįstamas kaltu, tai jis pašalinamas iš pareigų arba panaikinamas jo Seimo nario mandatas.

Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Seimo statutas numato griežtus pagrindus apkaltos procesui pradėti. Pagrindas apkaltos procesui pradėti atsiranda, jei asmuo šiurkščiai pažeidžia Konstituciją, sulaužo duotą priesaiką, įtariamą padaręs nusikaltimą.

Teisę siūlyti pradėti apkaltos procesą, esant nurodytiems motyvams, turi ne mažesnė kaip 1/4 Seimo narių grupė, Respublikos Prezidentas, o dėl Aukščiausiojo Teismo teisėjų bei Apeliacinio teismo pirmininko ir teisėjų – taip pat ir teisėjų garbės teismas.

Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras nustatęs, kad nurodyti asmenys yra įtariamą padarę nusikaltimą, apie tai nedelsdamas praneša Seimui ir pateikia reikiamą medžiagą.

Išklausęs Generalinio prokuroro pranešimą dėl kitų asmenų padaryto nusikaltimo, Seimas sprendžia, ar duoti sutikimą dėl konkretaus asmens patraukimo baudžiamojon atsakomybėn Seimo statuto nustatyta tvarka, ar pradėti apkaltos proceso parengiamuosius veiksmus. Jeigu Seimas nusprendžia duoti sutikimą patraukti minėtus asmenis baudžiamojon atsakomybėn, apkaltos proceso parengiamieji veiksmai ir apkaltos proce-

so procedūra Seime dėl to paties kaltinimo negali būti pradėti tol, kol nebus išspręstas baudžiamosios atsakomybės klausimas, t.y. priimtas teismo išteisinamasis nuosprendis arba įsiteisėjęs teismo apkaltinamasis nuosprendis, arba baudžiamoji byla nutraukta. Duodamas sutikimą patraukti asmenį baudžiamajon atsakomybėn, Seimas taip pat apsisprendžia, kad bylos faktinės aplinkybės tirs ne Seimo sudaryta specialioji tyrimo komisija, bet teisinės institucijos – tardymas ir teismas. Vadinasi, jeigu teismas pripažins asmenį kaltu, vėliau nereikės teikti atskiro siūlymo pradėti apkaltą dėl nusikaltimo padarymo.

Siūlymas apkaltos procesui pradėti turi būti teikiamas Seimui raštu ir iniciatorių pasirašytas kaip teikimas, o Respublikos Prezidento siūlymas – kaip kreipimasis nurodant konkretų asmenį, jam formuluojamą kaltinimą, argumentus, svarbiausius faktus, įrodymus ar jų šaltinius.

Seimas, išklausęs apkaltos iniciatorių ar jų atstovo siūlymą pradėti konkrečiam asmeniui apkaltos procesą, sudaro specialiąją tyrimo komisiją pateiktų kaltinimų pagrįstumui ir rimtumui ištirti bei išvada dėl šio siūlymo parengti.

Specialioji tyrimo komisija sudaroma iš Seimo narių, apkaltos proceso iniciatorių atstovų ir teisininkų, dirbančių teisme, tardymo sistemoje ar prokuratūroje. Komisijoje paprastai neturi būti daugiau kaip 12 narių. Sudarydamas komisiją, Seimas paskiria pirmininką ir jo pavaduotoją, nustato tyrimo atlikimo terminus. Bent vienas iš komisijos vadovų turi būti teisininkas.

Apie tyrimo eigą spaudai ir kitoms visuomenės informavimo priemonėms praneša tik komisijos pirmininkas arba jo įgaliotas narys. Seimo specialiosios tyrimo komisijos posėdžiai, susiję su apkaltos procesu, paprastai yra uždari. Liudytojai ir ekspertai kviečiami ir apklausiami pagal baudžiamojo proceso taisykles: jie išpėjami dėl atsakomybės už atsakymą ar vengimą duoti parodymus ir už žinomai melagingus parodymus, visa tai patvirtinama jų parašais. Ekspertai savo išvadas pateikia raštu ir pasirašo. Tais atvejais, kai asmeniui pradėta apkaltos byla dėl šiuurkštaus Konstitucijos pažeidimo, Seimas specialiosios tyrimo komisijos siūlymu arba savo iniciatyva kreipiasi į Konstitucinį Teismą prašydamas išvados, ar minėto asmens konkretūs veiksmai prieštarauja Konstitucijai.

Specialiosios tyrimo komisijos išvados turinyje turi būti išdėstoma:

- 1) kaltinimo esmė, nusižengimo padarymo vieta, laikas, būdai, motyvai ir kitos esminės aplinkybės;
- 2) nustatyti faktai ir įrodymai;
- 3) asmens, kuriam taikoma apkalta, paaiškinimai.

Jeigu pareikšti kaltinimai nepasitvirtina, tai nurodoma išvadoje ir trumpai apibūdinami atlikti tyrimo veiksmai. Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus, išvados pabaigoje konstatuojama, ar yra motyvų pradėti apkal-

tos procesą Seime, ar nėra. Jeigu specialioji tyrimo komisija padaro išvadą, kad yra motyvų apkaltos procesui Seime pradėti, ji turi suformuluoti konkrečius kaltinimus. Tai gali būti padaryta komisijos išvados pabaigoje arba atskiru dokumentu. Specialioji tyrimo komisija taip pat nusprendžia, kas komisijos vardu palaikys kaltinimą ir atliks kitas kaltintojo funkcijas Seime apkaltos proceso metu. Komisija gali paskirti iki 7 kaltintojų – Seimo narių. Jų pavardes ir įgaliojimus komisija praneša Seimui raštu. Tais atvejais, kai specialioji tyrimo komisija padaro išvadą, kad nėra motyvų apkaltos procesui pradėti, Seimas svarsto išvadoje suformuluotų motyvų bei argumentų pagrįstumą ir sprendžia, ar pritarti šiai išvadai.

Jeigu Seimas posėdyje dalyvaujančių narių balsų dauguma patvirtina šią išvadą, laikoma, kad siūlymui pradėti apkaltos procesą nepritarta.

Tuo pačiu pagrindu tam pačiam asmeniui kelti apkaltos bylą galima ne anksčiau kaip po vienerių metų ir tik paaiškęjus naujoms aplinkybėms.

Jei Seimas nepatvirtina komisijos išvados, kad nėra motyvų apkaltos procesui pradėti, jis turi nuspręsti, kam pavesti atlikti papildomą ar pakartotinį tyrimą – tai pačiai ar naujai specialiajai tyrimo komisijai.

Apkaltos procesas Seime susideda iš šių pagrindinių dalių: parengiamosios, tardymo, ginčų, asmens, kuriam taikoma apkalta, baigiamojo žodžio ir balsavimo dėl pateiktų kaltinimų.

Parengiamojoje posėdžio dalyje paskelbiama nagrinėjamos apkaltos bylos esmė, pristatomi asmens, kuriam taikoma apkalta, kaltintojai, jų atstovai, paaiškinamos jų teisės ir pareigos, išklausoma jų prašymų ir priimami dėl jų sprendimai, išsiaiškinamos galimybės tęsti bylos nagrinėjimą.

Tardymas pradedamas balsu perskaitant kaltinimo medžiagą ir išklausant asmens, kuriam taikoma apkalta, paaiškinimus. Po to apklausiamas asmuo, kuriam taikoma apkalta, liudytojai, išklausoma ekspertų išvadų, specialistų nuomonių, apžiūrimi įrodymai.

Ginčai – tai kaltintojo ir asmens, kuriam taikoma apkalta, ar jų atstovų kalbos bei replikos.

Paskutinės replikos teisė visada priklauso gynėjui, jeigu jo nėra, – asmeniui, kuriam taikoma apkalta. Pasibaigus ginčams, asmeniui, kuriam taikoma apkalta, suteikiamas baigiamasis žodis.

Asmuo, kuriam taikoma apkalta, turi teisę bet kurioje apkaltos proceso dalyje, tačiau tik iki balsavimo pradžios atsistatydinti iš pareigų ar atsakyti Seimo nario mandato pateikiant dėl to pareiškimą raštu. Toks pareiškimas turi būti nedelsiant patenkintas.

Tokiu atveju apkaltos procesas nutraukiamas ir tai įforminama Seimo nutarimu. Po asmens, kuriam taikoma apkalta, baigiamojo žodžio prasi-

deda baigiamoji teisenos dalis – slaptas balsavimas dėl pateiktų kaltinimo formuluočių. Balsuojama už kiekvieną kaltinimo formuluotę atskirai. Balsuoja tik Seimo nariai. Suskaičiavus balsus, posėdžio pirmininkas praneša balsavimo rezultatus dėl kiekvienos kaltinimo formuluotės atskirai.

Jeigu bent už vieną kaltinimo formuluotę balsuoja 3/5 visų Seimo narių, laikoma, jog asmuo Seimo yra pripažintas kaltu įvykdęs jam inkriminuojamą nusižengimą. Jeigu nė viena kaltinimo formuluotė nesurenka 3/5 visų Seimo narių balsų, laikoma, jog apkaltai Seimas nepritarė. Jei už kaltinimo formuluotę, atitinkančią baudžiamojo nusikaltimo požymius, balsavo mažiau kaip 3/5, tačiau daugiau kaip pusė visų Seimo narių, laikoma, jog Seimas duoda sutikimą patraukti konkretų asmenį, išskyrus Respublikos Prezidentą, baudžiamojon atsakomybėn.

Kai Seimas konkretų asmenį apkaltos proceso tvarka pripažįsta kaltu, tas asmuo nuo to momento laikomas pašalintu iš pareigų arba netenka Seimo nario mandato. Jam už padarytus nusižengimus taip pat gali būti taikoma teisinė atsakomybė įstatymų nustatyta tvarka. Konstitucijos nustatytą neliečiamybės teisę praranda ir savo noru atsistatydinę iš pareigų arba atsisakę Seimo nario mandato asmenys, o už padarytus nusižengimus jiems taip pat gali būti taikoma teisinė atsakomybė bendra tvarka. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 1999 m. gegužės 11 d. nutarime yra nustatęs, kad „nusikaltimo padarymo faktinės aplinkybės ir asmens kaltę nusikaltimo padarymu jau yra nustatęs teismas, Seimas sprendžia tik asmens konstitucinės atsakomybės klausimą”.

Apkaltos procedūra pradedama Seime gavus teismo apkaltinamojo nuosprendžio nuorašą. Tai daugiausia diskusijų kelianti procedūra. Ši procedūra turi tam tikro prieštaringumo, nes jai priešpastatomas teismo apkaltinamasis nuosprendis ir apkaltos rezultatai. Esant neigiamiems apkaltos procedūros rezultatams įvyksta teisinė kolizija – teismo nuosprendyje asmuo pripažintas kaltu, o dėl apkaltos proceso tampa neįmanoma nušalinti asmens nuo užimamų pareigų ar panaikinti Seimo nario mandatą.

Gavę teismo įsiteisėjusio apkaltinamojo nuosprendžio nuorašą, Seimo Pirmininkas arba jo pavaduotojas nedelsdami su juo supažindina Seimo narius. Artimiausiame Seimo posėdyje Seimo Pirmininkas ar jo pavaduotojas teikia Seimo nutarimo projektą dėl Seimo nario mandato panaikinimo. Tame pačiame posėdyje Seimas paskiria Seimo posėdžio dėl asmens pašalinimo iš pareigų ar Seimo nario mandato panaikinimo svarstymo datą. Svarstymo data turi būti paskirta ne anksčiau kaip po 7 dienų nuo posėdžio, kuriame ši data buvo nustatyta, dienos. Asmeniui, dėl kurio teikiamas Seimo nutarimo projektas, nedelsiant raštu ir pasirašytinai pranešama apie paskirtą Seimo posėdžio datą ir laiką, kai įsitei-

sėjusio apkaltinamojo teismo nuosprendžio pagrindu bus sprendžiamas jo pašalinimas iš pareigų ar Seimo nario mandato panaikinimas. Su pranešimu yra siunčiamas šio straipsnio 3 d. numatyto nutarimo projektas, Seimo statutas, taip pat siūloma iki svarstymo dienos raštu pranešti, ar jis nori dalyvauti apkaltos procedūroje. Asmuo, pranešdamas apie savo dalyvavimą, gali nurodyti ne daugiau kaip du gynėjus ar kitus atstovus, kurie turi būti pakviesti į Seimo posėdį. Asmuo taip pat gali pateikti įrodymų, turinčių įtakos sprendžiant konstitucinės atsakomybės klausimą.

Seimo posėdis pradedamas Seimo Pirmininko ar jo pavaduotojo pranešimu. Pranešime išdėstoma įsiteisėjusio apkaltinamojo nuosprendžio esmė. Po to žodis suteikiamas asmeniui, dėl kurio teikiamas Seimo nutarimo projektas, arba jo prašymu vienam iš gynėjų ar atstovų. Asmuo, dėl kurio teikiamas Seimo nutarimo projektas, ar vietoj jo kalbantis gynėjas ar atstovas gali remtis įrodymais, turinčiais įtakos sprendžiant konstitucinės atsakomybės klausimą. Seimo nariai gali užduoti asmeniui, dėl kurio teikiamas Seimo nutarimo projektas, ar vietoj jo kalbančiam gynėjui ar atstovui klausimų. Po to žodis suteikiamas gynėjams ir atstovams, jei jų nėra, – asmeniui, kuriam taikoma apkalta.

Procedūra baigiama asmens, dėl kurio teikiamas Seimo nutarimo projektas, baigiamuoju žodžiu. Asmuo, dėl kurio teikiamas Seimo nutarimo projektas, iki balsavimo pradžios turi teisę atsistatydinti iš pareigų ar atsisakyti Seimo nario mandato, pateikdamas dėl to pareiškimą raštu. Asmuo, atliekantis laisvės atėmimo bausmę, pareiškimą gali atsiųsti paštu ar per savo įgaliotą asmenį. Tokiu atveju apkaltos procedūra Seime nutraukiama.